

การจัดการความรู้ คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน

องค์ความรู้

เรื่อง “บ้านเชียง” ถอดบทเรียนจากรางวัลชนะเลิศท่องเที่ยวชุมชนเมืองรอง
พ.ศ.2561

ผู้ถ่ายทอด : ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถกร สัตยพานิชย์

ตำแหน่ง : คณบดีคณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน

วันที่จัดทำรายงาน : 18 กุมภาพันธ์ 2565

ประเภทของประเด็นองค์ความรู้

- 1. องค์ความรู้ด้านวิชาการ (บุคลากรสายวิชาการ)
 - 1.1 ด้านการเรียนการสอน
 - 1.2 ด้านการวิจัย
 - 1.3 ด้านบริการวิชาการแก่สังคม
 - 1.4 ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
- 2. องค์ความรู้ด้านการส่งเสริมพัฒนาวิชาการ (บุคลากรสายสนับสนุน)
- 3. องค์ความรู้ในด้านระบบงานสนับสนุน (บุคลากรสายสนับสนุน)

สรุปประเด็นสำคัญ

เมื่อพูดถึงชื่อ “บ้านเชียง” เชื่อว่าความรู้ทางประวัติศาสตร์ สมัยประถม มัธยม ผุดขึ้นมาในความทรงจำของใครหลาย ๆ คน ในฐานะที่บ้านเชียงเป็นแหล่งอารยธรรมก่อนประวัติศาสตร์ที่มีอายุมากกว่า 5,600 ปี

ชุมชนบ้านเชียง ตั้งอยู่ที่ ต.บ้านเชียง อ.หนองหาน จ.อุดรธานี เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีทุนตั้งต้นจากการเป็นแหล่งอารยธรรมเก่าที่สามารถดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวได้ไปเยือน ส่วนต้นทุนที่สองก็คือ ดินแดนแห่งนี้เมื่อ 200 กว่าปีที่ผ่านมามีกลุ่มคนที่อพยพจากเมืองพวนของลาวได้ข้ามแม่น้ำโขงมาลงหลักปักฐาน ตั้งแต่ พ.ศ.2360 นับเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวอีกอย่างหนึ่งที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้วัฒนธรรมของพี่น้องชาติพันธุ์ชาวไทยพวน ที่ปัจจุบันมีการผสมผสานเข้ากับวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ของพี่น้องชาวภาคอีสานได้อย่างลงตัว

เมื่อ พ.ศ.2561 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือ ททท. ได้คัดเลือก 10 ชุมชนในเมืองรองทั่วประเทศมาประกวดประชันกัน ผมได้มีโอกาสไปเป็นกรรมการทั้งหมด 5 ชุมชนประกอบด้วย 3 ชุมชนใน จ.น่าน ได้แก่ ชุมชนบ่อสวก ชุมชนน้ำเกียน และชุมชนบ้านเกิดอีก 1 ชุมชน อยู่ที่ อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์ ชื่อชุมชนบ้านสนวนนอก และอีก 1 ชุมชนก็คือชุมชนบ้านเชียง

แม้ความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนของพี่น้องชาวบ้านเชียงจะเริ่มต้นมาจากการมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีความพร้อม แต่ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้คว้ารางวัลชนะเลิศการท่องเที่ยวชุมชนเมืองรอง พ.ศ.2561 จาก ททท. ไปครองก็คือ “ความสามารถของผู้นำชุมชน” ในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวชุมชนได้ด้วยตัวเอง และเป็นตัวของตัวเอง

ที่ผ่านมามีการพัฒนาชุมชนระดับฐานรากในบ้านเรา หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมักจะเข้าไปบริหารจัดการ กำหนดทิศทางเพื่อตอบสนองนโยบายของหน่วยงานตนเอง ถ้าผู้นำชุมชนไม่เป็นตัวของตัวเอง หรือหมู่มวลชนในชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง หรือทิศทางการพัฒนาชุมชนของตัวเอง โอกาสที่การพัฒนาชุมชนจะมีความยั่งยืน หรือวัฒนาถาวรในระยะยาวก็ยากที่จะเกิดขึ้นจริง

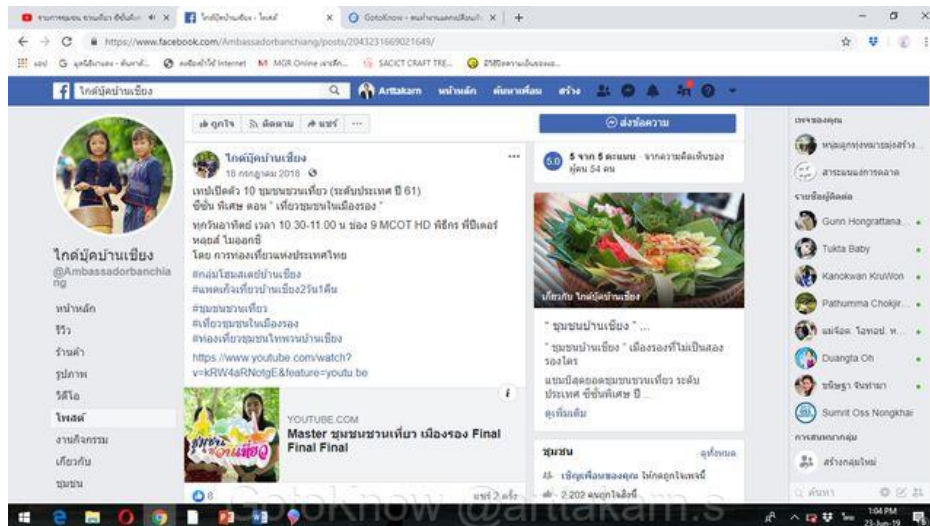

จะพบว่าหลายชุมชนที่ได้รับความช่วยเหลือจากทุกหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง แม้จะมีความเจริญก้าวหน้า มีการพัฒนาในด้านต่างๆ แต่ถ้าบรรดาผู้นำชุมชนไม่ตกตะกอนทางความคิด ถึงทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนเอง ไม่มีวิสัยทัศน์ กว้างไกล ไม่มีข้อโต้แย้งถึงทิศทางการพัฒนาหรือการเข้ามาช่วยเหลือชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐบ้างเลย โอกาสที่นโยบายของแต่ละหน่วยงานที่ลงมาพัฒนาในชุมชน ก็มีความเป็นไปได้ที่จะทำให้ภาพรวมในการพัฒนาของชุมชนดูจะไม่กลมกลืน หรือเป็นเนื้อเดียวกันกับเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ หรือความสามารถที่เป็นจุดแข็งของคนในชุมชนจริง ๆ

ต้องบอกว่าบ้านเชียงมีผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และเป็นตัวของตัวเอง อย่าง อาจารย์ชุมพร สุทธิบุญ อดีตรองนายกเทศมนตรีตำบลบ้านเชียง ซึ่งท่านเป็นอาจารย์มาก่อน มีส่วนที่ทำให้การรับนโยบายการพัฒนาชุมชนจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ มาปฏิบัติ จะผ่านการวิเคราะห์ วิจัย ประโยชน์หรือสิ่งที่ชุมชนจะได้รับเป็นอย่างดี ซึ่งทำให้ทิศทางการพัฒนา โดยเฉพาะการท่องเที่ยวชุมชนของบ้านเชียงจึงมีความชัดเจน

เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเชียงมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างกลมกล่อม ทั้งจากการได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก จากยูเนสโก อันดับที่ 359 เมื่อ พ.ศ.2535 ซึ่งเป็นอันดับที่ 4 ของประเทศไทย อีกทั้งยังมีการนำเอกลักษณ์ความเป็นชาวไทพวน และชาวไทยอีสานมาใช้ ผ่านการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวให้ไปเยี่ยมชมได้อย่างน่าสนใจ

รับชมรายการชุมชนชวนเที่ยว ชีชี้นพิเศษ ตอนเที่ยวชุมชนในเมืองรอง ชุมชนบ้านเชียงออกอากาศเมื่อวันอาทิตย์ที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2561 เวลา 10.30-11.00 น. ช่อง 9 MCOT HD ได้ที่ https://www.youtube.com/watch?v=L_Ohbmkg874

ไม่ว่าจะเป็นการเข้าไปศึกษาหาความรู้จากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง ไปดูแหล่งโบราณคดีหลุมขุดค้นวัดโพธิ์ศรีใน ได้ไปดูหม้อดินเผาเขียนสีลายเชือกทาบ ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านได้นำหม้อดินเผาเขียนสีของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์มาต่อยอดพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาในรูปภาชนะต่างๆ ตลอดจนทำเป็นสินค้าที่ระลึกทางการท่องเที่ยวเพื่อจำหน่าย

นอกจากนี้ยังได้ไปดูแหล่งผลิตผ้าย้อมคราม ได้มีโอกาสไปขุดดินเพื่อนำมาปั้นเครื่องปั้นดินเผาด้วยตัวเอง และยังมีการคิดอะไรใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา อย่างเช่น การคิดเมนูข้าวผัด โดยใช้วัตถุดิบ อย่างขิง ข่า ตะไคร้ ซึ่งมีการปลูกกันในชุมชนมาสร้างสรรค์เป็นเมนูใหม่ ๆ นอกเหนือจากนี้ยังมีการจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้มาเยือน มีการพ้อนรำจากเด็ก ๆ ในชุมชน

ในมิติการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวชุมชนของบ้านเชียง จะเห็นได้ว่ามีการกระจายรายได้ให้พี่น้องในชุมชนได้ในวงกว้าง ตั้งแต่ เจ้าของโฮมสเตย์ ศูนย์ที่จัดกิจกรรมสาธิตให้เรียนรู้เรื่องการปั้นเครื่องปั้นดินเผา ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหาร และร้านรวงต่างๆ รวมถึงหมอขวัญที่มาทำพิธี และเด็กน้อยที่มาพ้อนรำ เรียกได้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนบ้านเชียงไม่น้อยกว่า 2 แสนคนในแต่ละปี สามารถกระจายรายได้ให้แก่ชุมชนได้แทบจะทุกภาคส่วนของคนในชุมชน

ผลการประกวดที่ชุมชนบ้านเชียงได้รับรางวัลชนะเลิศอาจไม่ใช่สาระสำคัญของการเรียนรู้ แต่สิ่งที่เป็นสาระสำคัญก็คือ การหยิบยกบางสิ่งบางอย่างที่เห็นว่าดีไปพัฒนาต่อยอด และถ้าเราเชื่อว่าในโลกใบนี้ไม่มีอะไรที่สมบูรณ์ก็ต้องนำสิ่งที่เห็นว่ายังไม่ดี หรือยังไม่สมบูรณ์ไปปรับปรุง และแก้ไขการท่องเที่ยวชุมชน หรือการพัฒนาชุมชนของเราให้มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น

ในขณะที่เดียวกันก็เป็นโจทย์ที่หน่วยงานการท่องเที่ยวของภาครัฐในทุกภาคส่วนจะต้อง
ขบคิดกันต่อว่าจะเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวระดับชุมชน หมู่บ้าน อำเภอ อย่างไร ถึงจะดึงคน
ให้มาเที่ยวในระดับตัวเลขที่ไม่น้อยกว่า 2 แสนคนต่อปีเหมือนที่เคยเกิดขึ้นกับบ้านเชียงมาแล้ว ซึ่ง
จำนวนตัวเลขนักท่องเที่ยวดังกล่าวถือว่ามากพอที่จะหล่อเลี้ยงชุมชนในเชิงเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี

สาระสำคัญของการพัฒนาชุมชนในทุกบริบทที่เกี่ยวข้อดังที่กล่าวไปข้างต้น
มีความสำคัญต่อการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาได้มากกว่าต่อการยอมจำนนภายใต้ความเชื่อหรือทัศนคติ
เชิงลบที่ได้ยินอยู่บ่อยๆ ว่า “ทำอย่างไรก็สู้ที่อื่นไม่ได้หรอก” วิธีคิดแบบนี้ต้องบอกว่าไม่ควรเกิดกับ
“ผู้นำหัวใจพัฒนา” และผู้ที่ทำงานให้ชุมชนด้วยใจจริง

ลงชื่อ.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถการ สัตยพานิชย์)
ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้

การนำองค์ความรู้มาพัฒนาการปฏิบัติงานจริงของหน่วยงาน

อย่างเห็นผลเป็นรูปธรรม

องค์ความรู้นี้พัฒนาในเรื่องใด (ตอบได้มากกว่า 1 เรื่อง)

- พัฒนานักศึกษา พัฒนาบุคลากร พัฒนาหน่วยงาน (ฝ่าย/สาขา/คณะ)
- พัฒนามหาวิทยาลัย อื่นๆ.....

การนำองค์ความรู้ไปใช้ปฏิบัติงานและผลการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม (ควรมีรูปประกอบ หรือ Link กรณีที่ข้อมูลอยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์)

มีการนำองค์ความรู้ไปถ่ายทอดในการบรรยายและอบรมเชิงปฏิบัติการการสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ชุมชน การส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการชุมชน การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพที่มีพื้นฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจัดโดยคณะบริหารธุรกิจ มทร.พระนคร ในโครงการส่งเสริมและยกระดับอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่น ในวันที่ 16 ธันวาคม 2564 ณ ห้องประชุมสภาเทศบาลเมืองบางกรวย ต.บางกรวย อ.บางกรวย จ.นนทบุรี

คณะบริหารธุรกิจ มทร.พระนคร ได้เพิ่มรูปภาพใหม่ 108 ภาพ
ลงในอัลบั้ม: **โครงการส่งเสริมและยกระดับอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่น 2564**
18 ธันวาคม 2021

คณะบริหารธุรกิจ มทร.พระนคร จัดโครงการส่งเสริมและยกระดับอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่น ระหว่างวันที่ 16-17 ธันวาคม 2564 ณ ห้องประชุมสภาเทศบาลเมืองบางกรวย ชั้น 2 ตำบลบางกรวย อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนาวลี ไม้สีก คณบดีคณะบริหารธุรกิจ เป็นประธานในพิธีเปิด และ อ.บีบแก้ว เกียรติวีระกุล หัวหน้างานบริการวิชาการแก่สังคม กล่าวรายงาน ซึ่งโครงการดังกล่าวจัดขึ้นเพื่อให้ชุมชนได้เข้าถึงแหล่งความรู้สมัยใหม่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และพัฒนาขีดความสามารถในการดำเนินธุรกิจ เกิดความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองยั่งยืน ซึ่งเป็นการบูรณาการทำงานร่วมกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบางกรวย

สำหรับกิจกรรมมีการบรรยายและอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ชุมชน การส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการชุมชน การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพที่มีพื้นฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจและกระบวนการขอรับรองมาตรฐานสินค้า OTOP และการถ่ายทอดประสบการณ์ จากผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ ในการผลักดันสินค้าเข้าสู่ OTOP โดยได้รับเกียรติจากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ อาทิเช่น ศส.อรุณการ สัตยพานิชย์ : คณบดีคณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มทร.พระนคร, คุณเรธาภรณ์ กล้าแสง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, คุณสุรพร ดวงเนตร พัฒนาการชุมชนอำเภอบางกรวย ฯลฯ

และมีผู้เข้าร่วมโครงการ อาทิเช่น ผู้ผลิตชุมชนที่เป็นเจ้าของรายเดียว ผู้ผลิตที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และบุคคลทั่วไป จากตำบลบางขุนทอง บางศรีทอง บางขุนน บางกรวย ฯลฯ

ที่มา <https://www.facebook.com/rmutpbus/posts/4277724922332693>

โดยในการบรรยาย ผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมรับฟังให้ความสำคัญในด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism-CBT) จึงมีการนำองค์ความรู้ที่มีประสบการณ์จากการตัดสินใจ การประกวดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้แก่องค์กรต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ฯลฯ มาถ่ายทอด เพื่อให้ผู้นำชุมชนรวมทั้งสมาชิกในชุมชนสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อยอดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ จ.นนทบุรีได้

ลงชื่อ.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถการ สัตยพานิชย์)
ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้